

Loppuraportti

10.11.2025 Dnro: EURA 2021/200141/09
02 01 01/2022/POPELY

Tila: Saapunut

Tunnistetiedot

Hankekoodi
S30148

Saapumispäivämäärä
10.11.2025

1. Rahoittava viranomainen

Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

2. Tuensaajan tiedot

Tuen saajan virallinen nimi
KSAK Oy

Y-tunnus
0832600-5

2.1 Seurannan yhteyshenkilö

Etunimi
Auli

Sähköposti
auli.manninen@ksak.fi

Sukunimi
Manninen

Puhelinnumero
0405316426

3. Hankkeen perustiedot

Hankkeen julkinen nimi
LUMI Luonnollinen, luova minä - polkuja hyvinvointiin

Toimintalinja
4 Työllistävä, osaava ja osallistava Suomi

Erityistavoite
4.3. Yhdenvertaiseen osallisuuteen

4. Tiivistelmä

Hankkeen tulosten julkinen tiivistelmä. Mitä tavoiteltiin ja miten siinä onnistuttiin?

LUMI Luonnollinen, luova minä — polkuja hyvinvointiin -hankkeessa kehitettiin ja pilotoitiin luonto-, taide- ja kulttuurilähtöisiä toimintamalleja, jotka vahvistavat osallisuutta, hyvinvointia sekä työ- ja toimintakykyä erityisesti heikossa työmarkkina-asemassa oleville. Hanke yhdisti kuntouttavan ja ennaltaehkäisevän toiminnan, ammattilaisten koulutuksen sekä vaikuttavuuden arvioinnin.

Toiminta toteutui Kuusamossa kolmen osatoteuttajan voimin: Ksakki ry vastasi kuntouttavista POLKU-ryhmistä ja pop-up-toiminnasta, Kuusamo-opisto harrasteryhmistä ja ammattilaisten täydennyskoulutuksista, ja KSAK Oy koordinaatiosta, vaikuttavuuden arvioinnista ja viestinnästä. Hankkeessa syntyi laaja kokonaisuus toimintamalleja, kuten Hyvinvointiresepti, VoimaPolku-työkirja, Resilienssikennosto, Vertaisohjaajamalli, osallisuutta lisäävien tapahtumien malli ja täydennyskoulutusmallit.

Arviointi toteutettiin monimenetelmällisesti, ja tulokset osoittivat merkittäviä vaikutuksia osallisuuden kokemukseen, arjenhallintaan ja ammattilaisten osaamiseen. Hankkeen viestintä oli monikanavaista ja toi LUMI-hankkeelle valtakunnallista näkyvyyttä mm. THL:n Osallisuusviikolla ja Taikusydän-verkostossa.

Toimintamallit ja materiaalit on julkaistu Innokylässä ja lumihanke.com-sivustolla, ja ne jäävät hyödynnettäväksi toteuttajien ja muiden toimijoiden arjessa. Hankkeen vaikutukset jatkuvat osallisuutta vahvistavissa käytännöissä, koulutustarjonnassa ja verkostoissa.

Hankkeen tulosten julkinen englanninkielinen tiivistelmä

The LUMI project developed and piloted nature-, art-, and culture-based models that strengthen inclusion, wellbeing and functional capacity, especially for individuals in vulnerable labor market positions. The project combined rehabilitative and preventive activities, professional training and impact evaluation.

The activities were carried out in Kuusamo by three organizations: Ksakki ry was responsible for rehabilitative POLKU groups and pop-up activities, Kuusamo-opisto organized hobby groups and professional development training and KSAK Oy coordinated the project, led the impact evaluation and managed communications.

Evaluation was conducted using multiple methods, and the results showed significant positive effects on participants' sense of inclusion, daily functioning and professional competence. The project's communication was multi-channel and brought national visibility to LUMI, including presentations at the Finnish Institute for Health and Welfare's (THL) Inclusion Week and the Taikusydän network.

The project resulted in a comprehensive set of models and various training modules such as Wellbeing Prescription and VoimaPolku Workbook. All models and materials have been published on Innokylä and the project website lumihanke.com, and they remain available for use by the implementing organizations and other actors. The project's impact continues through inclusive practices, training offerings and strengthened networks.

Missä hankkeen yleisesti hyödynnettävät tulokset ja tuotokset ovat julkisesti saatavilla?

Toimintamallit, työkalut ja julkaisut löytyvät sähköisesti. LUMIn kotisivuilta lumihanke.com ovat näkyvillä 13.3.2027 saakka ja KSAK Oy:n (www.ksak.fi) hankesivuilta myös siitä eteenpäin. Loppujulkaisussa koottu tieto toimii jatkokehityksen ja juurruttamisen lähteenä. Mallien sovellettavuus ja leviäminen on varmistettu selkeillä menetelmäkuvauksilla. Osa toimintamalleista on viety myös Innokylään.

5. Toteutus ja tulokset

Miten ryhmähanke toteutui kokonaisuutena verrattuna hankesuunnitelmaan?

Ryhmähanke toteutui kokonaisuutena hyvin hankesuunnitelman ja siitä tehdyn tarkennetun aikataulusuunnitelman mukaisesti. Niin määrälliset kuin laadulliset tavoitteet saavutettiin. Hankkeen alkuvaiheessa kohdattiin joitakin haasteita, kun EURA2021-järjestelmän toimintakuntoon saaminen pitkittyi (mm. virallisten hankepäätösten saaminen venyi), ja osaltaan vaikutti siihen, että osahankkeet käynnistivät toimintansa eritahtisesti. Kuusamo-opiston toiminnan käynnistymisen viivästyminen ja toisen hankesuunnittelijan vaihtuminen aiheuttivat aikataulupaineita. Nämä olivat ennakoitavissa ja ratkaistiin tiivistämällä yhteistyötä, päivittämällä aikataulut ja lisäämällä yhteisiä suunnittelupalavereja.

Hankkeen rakenne ja osatoteuttajakohtainen roolitus, päätoteuttajana KSAK Oy ja osatoteuttajina Ksakki ry ja Kuusamo-opisto, toimi suunnitellusti. Työpaketit (TP1–TP6) etenivät pääosin aikataulussa, ja niiden väliset kytkennät olivat sujuvia. KSAK Oy vastasi kokonaisuuden johtamisesta, arvioinnista ja viestinnästä, mikä näkyi mm. yhteisen aikataulutaulukon käyttöönottona, säännöllisinä tiimitapaamisina ja ohjausryhmän aktiivisena työskentelynä. Toiminnot eivät jääneet irrallisiksi, vaan tukivat ryhmäprosessien siirtymiä yhteisöön, kun KSAK Oy vastasi suunnittelun, arvioinnin ja mallinnuksen kytköksistä. Osallistujahankinta oli haasteellista ja vaati paljon työtä läpi hankkeen. Erityisesti palveluiden ulkopuolella olevien tavoittaminen osoittautui vaikeaksi. Tähän vastattiin osittain pop-up-ryhmillä, jotka olivat jo lähtökohtaisesti suunnattu heille, jotka eivät pysty sitoutumaan pidempiin ryhmiin, ja monikanavaisella viestinnällä ml. jalkautuminen, sekä ammattilaisverkoston kontaktoinnilla.

Hankkeen osatavoitteet 1. osallisuuden, työ- ja toimintakyvyn ylläpitäminen ja edistäminen taide-, kulttuuri- ja luontolähtöisin menetelmin, 2. taide-, kulttuuri- ja luontolähtöisten yhteisöllisten tapahtumien ja tilojen luominen ja 3. ammattilaisten menetelmäosaamisen lisääminen taide-, kulttuuri- ja luontolähtöisistä menetelmistä saavutettiin. Toimintamallit mallinnettiin ja julkaistiin, arviointi toteutettiin suunnitelman mukaisesti ja osa toimintamalleista juurtui osaksi toteuttajien normaali toimintaa.

Hanke ylitti suunnitelman odotukset valtakunnallisessa näkyvyydessä (THL:n Osallisuusviikko, Taikusydän-webinaari) ja arviointikäytäntöjen kehittämisessä.

Toteutuneet toimenpiteet suhteessa hankesuunnitelmaan:

TP 1 Kuntouttava taide-, kulttuuri- ja luontolähtöinen ryhmä- ja yksilötoiminta (Ksakki ry): Toteutettiin seitsemän POLKU-ryhmää ja kolme pop-up-ryhmää, kuten suunnitelmassa oli määritelty. Samoin tavoitettiin hankesuunnitelman mukainen osallistujamäärä. Myös toiminnan rakenne yksilötoiminnasta ryhmätoimintaan ja edelleen yksilötyöskentelyyn toteutui pääosin suunnitellusti. Osallisuuden osa-alueet toimivat toiminnan viitekehyksenä ja POLKU-ryhmät jäsenyivät MINÄ-ME-YHTEISÖ -rakenteen mukaisesti. Pop-up-ryhmät mahdollistivat osallistumisen heille, joille kolmen kuukauden ryhmäprosessiin sitoutuminen ei ollut realistista. Osana toimintaa kehitettiin Hyvinvointireseptiä. TP 1:sen haasteet kohdistuivat kolmikantapalavereihin, jotka eivät toteutuneet aivan suunnitelman mukaisesti. Tämä oli kuitenkin pieni poikkeama kokonaisuutta tarkasteltaessa.

TP 2 Taide-, kulttuuri- ja luontolähtöinen ennaltaehkäisevä harrastus- ja osallistava ryhmätoiminta (Kuusamo-opisto): Hankkeessa toteutettiin seitsemän harrasteryhmää. Osaa ryhmistä päätettiin toteuttaa hankesuunnitelmasta poiketen vain kerran, sillä ensimmäisellä toteutuskerralla havaittiin, ettei toiminta tavoittanut kohderyhmää riittävästi toista toteutusta varten. Tämän joustavan lähestymistavan ansiosta pystyttiin kokeilemaan useampia erilaisia toteutuksia kuin alkuperäisessä suunnitelmassa oli mainittu. Yksi suunnitelluista ryhmistä jäi toteutumatta vähäisen osallistujamäärän vuoksi. Toiminnan keskeisenä osana rakennettiin yhteistyöverkostoa, jonka kautta kohderyhmän tavoittaminen mahdollistui. Pilottikurssien opettajia perehdytettiin osallisuuden teemaan tarpeen mukaan. Harrastus- ja osallistavia ryhmätoimintoja mallinnettiin.

TP 3 Taide-, kulttuuri- ja luontolähtöisten yhteisöllisten tapahtumien ja tilojen luominen (kaikki): Tapahtumia ja tiloja luotiin suunnitellusti, ja niiden toimintamalli mallinnettiin. TP 1:sen polut

johtivat yhteisöllisiin tapahtumiin ja tiloihin. POLKU-ryhmien YHTEISÖ-vaiheessa toteutettiin useita yhteisöllisiä projekteja mm. Kiva kesäpäivä -tilataideteos yhteistyössä kirjaston kanssa ja Normi epäjärjestys -yhteisötaideteos taitelijan ohjauksessa. Kirjailijan ohjauksessa taas luotiin sanataidetta, joka koottiin vihkoon jaettavaksi julkisiin tiloihin. Runoja ja tarinoita äänitettiin ja julkaistiin Ksakki ry:n YouTube-kanavalla. Kaupungin tyhjälle purkutontille rakennettiin osallistava kesätaidepolku LUMIn ja nuorten työpajan yhteistyönä. Ksakki ry:n toteutuksilla oli näissä merkittävä rooli. Lisäksi toteutettiin harrasteryhmäläisten (TP 2) valokuva- ja taidenäyttelyt Kuusamo-opistolla. Kaikkiin toteutuksiin ei saatu mukaan omatyöntekijöitä, TP 2 osallistuvia ammattilaisia eikä julkisten palveluiden muita toimijoita.

TP 4 Osaamisen kehittäminen kasvatus-, sote-, hyte-, luovan ja luontoalan ammattilaisille (Kuusamo-opisto): Toteutettiin hankesuunnitelman mukaisesti luovuus- ja luontoteemoista osaamisperustaisia koulutuksia, joilla kehitettiin ammattilaisten osaamista. Koulutuksia toteutettiin suunnitellusti kuusi, joista neljä lyhyempiä 1 op toteutuksia ja kaksi vähän pidempää 2 op toteutusta. Koulutusten tavoiteltu osallistujamäärä ylitettiin. Lisäksi rakennettiin osaaajaverkostoa paikallisista ja lähialueen luonto- ja luovien alojen osaaajista.

TP 5 Arviointi (KSAK Oy): Arviointi toteutettiin monimenetelmällisesti sekä laadullisesti että määrällisesti hyödyntäen seuraavia: Osallisuuskysely, WHOQOL-BREF, Pienet onnistumistarinat, osallistujapalautteet, ohjaajahavainnot, koulutuspalautteet, itsearviointi, ohjausryhmän ja yhteistyökumppaneiden palautteet. Määrällisinä mittareina toimi osallistujamäärät ja toimintamallien määrä. Arviointia kuvataan tarkemmin muissa päätoteuttajan loppuraportin kohdissa.

TP 6 Viestintä ja vaikuttaminen (KSAK Oy): Hankkeen viestinnässä hyödynnettiin hankkeelle luotua visuaalista ilmettä läpi hanketoteutuksen. Viestintä oli aktiivista ja monikanavaista ja siinä hyödynnettiin mm. esitteet, kotisivut, Instagram, uutiskirjeet, blogit, paikallismedia ja valtakunnalliset verkostot. Hankesuunnitelman mukaiset seminaarit toteutettiin suunnitellusti. Viestintää ja vaikuttamista kuvataan tarkemmin muissa päätoteuttajan loppuraportin kohdissa.

Saavutettiinko hankesuunnitelmassa esitetty kohderyhmä vai tuliko siihen muutoksia? Oliko muita toteutukseen liittyviä muutoksia?

Hankesuunnitelman mukaisesti TP 1-2 osalta tavoitettiin työmarkkinoille heikosti integroituneita henkilöitä niin nuoria, ikääntyneitä, osatyökykyisiä, koulupudokkaita, maahanmuuttajataustaisia sekä henkilöitä, joilla on neuropsykiatrisia haasteita. TP 4 osalta tavoitettiin kohderyhmän parissa työskenteleviä taide-, kulttuuri-, luonto-, hyvinvointi-, sosiaali-, terveys-, kuntoutus-, koulutus-, opetus- ja ohjausammattilaiset, työllisyyspalveluiden ammattilaiset sekä kolmannen sektorin toimijat. Osallistujia tavoitettiin eri ammattiryhmistä. Määrällisiin tavoitteisiin pääsemistä kuvattu tarkemmin kohdassa "Päästiinkö toteutuksessa suunnitelmassa esitettyihin määrällisiin tavoitteisiin?".

Osallistujahankinta osoittautui ennakoituakin vaativammaksi ja miehiä tavoitettiin aika vähän. Retkeilyyn liittyvät teemat tavoittivat miehiä parhaiten. Tuimme osahankkeita sovittamalla yhteen viestintää, kohdennettua rekrytointia ja verkostoyhteistyötä. Näin varmistettiin tavoitavuus laajasta kohderyhmästä (nuoret, ikääntyneet, osatyökykyiset, maahanmuuttajataustaiset, neuropsykiatrisia haasteita kokevat). Kokonaisuutena KSAK Oy:n koordinoima, syklinen toimintalogiikka: perehtyminen, suunnittelu, pilotti, arviointi, mallinnus, jatkokehittäminen ja viestintä, toteutui kattavasti ja hankesuunnitelman hengen mukaisesti ja tuki hyvin hankkeen etenemistä. Tämä edisti osaltaan myös osallistujahankintaa ja kohderyhmän tavoittamista.

Toteutukseen liittyviä muita muutoksia jouduttiin tekemään hieman hankkeen alkuvaiheessa. Käynnistysvaiheen muutokset (Kuusamo-opiston toiminnan aloitus 5/2023 ja hankeasiantuntijan henkilövaihdos) loivat tarpeen priorisoida ja vaiheistaa TP2-TP4-toimia. Otimme käyttöön yhteisen aikataulutaulukon, tihensimme tiimitapaamisia, päivitimme mallinnus- ja arviointisuunnitelman. Tämän seurauksena toiminnan rytmi vakiintui viimeistään vuoden 2023 loppupuolella, ja vuodesta 2024 lähtien toteutus eteni ilman merkittäviä viiveitä.

TP 2:n osalta osa taide-, kulttuuri- ja luontolähtöisestä ennaltaehkäisevästä harrastus- ja osallistavasta ryhmätoiminnasta toteutettiin hankesuunnitelmasta poiketen vain kerran. Tämä

ratkaisu tehtiin tilanteissa, joissa ensimmäisen toteutuksen jälkeen arvioitiin, ettei toinen toteutus todennäköisesti onnistuisi vähäisen osallistujamäärän vuoksi. Muutoksen myötä toteutettiin useampia erilaisia ryhmätoimintoja kuin alkuperäisessä suunnitelmassa oli määritelty. Syklinen kehittäminen ei näiden ryhmien osalta toteutunut täysin suunnitellulla tavalla. Kokonaisuuden kannalta ratkaisu oli kuitenkin toimiva, sillä se mahdollisti erilaisten toteutustapojen arvioinnin ja tuki kohderyhmän tavoittamista sekä mahdollisti ryhmien toteutumisen.

TP 1 osalta muutettiin hankesuunnitelmassa määritelty WHOQOL-BREF Maailman terveysjärjestön elämänlaatumittari Osallisuuskyselyksi/Osallisuusindikaattoriksi. Tällä muutoksella pyrittiin siihen, että arvioinnissa saataisiin esiin ja tunnistettaisiin osallistujissa tapahtunutta muutosta lyhyellä 3 kk ryhmätoimintajaksolla.

Maantieteellinen kohdennus pysyi Kuusamossa ja Taivalkoskella. Vaikka verkostotyö laajeni, hanketyö säilyi alueellisesti kohdennettuna.

Miten kohderyhmä koki hankkeen? Millaista palautetta kohderyhmältä on saatu?

Hankkeen toiminnassa panostettiin arviointiin ja se nostettiin jo hankesuunnitteluvaiheessa yhdeksi toimenpidekokonaisuudeksi. Osana arvioinnin kokonaisuutta kerättiin kaikesta hankkeen toiminnasta säännöllisesti myös palautetta jokaisen ryhmän, niin kuntoutus, harraste kuin koulutus, jälkeen.

TP 6:sen Seminaarisarjan arvioinnin tuloksia

LUMI – Siemen itämään 15.5.2024, Holiday Club Kuusamon Tropiikki: Ensimmäinen seminaari yhdisti asiantuntijavieraan, Pauliina Haouami /Luova Lapio, luotsaaman ulkotyöpajan ja luento-osuuden, ja kokonaisuus sai osallistujilta pääosin myönteistä palautetta. Käytännön järjestelyt, viestintä ja aikataulutus arvioitiin toimiviksi, ja erityisesti luontoympäristö ja tarjoilut saivat kiitosta. Ulkona toteutettu työpaja koettiin virkistäväksi ja innostavaksi, ja sen ohjaustapa mahdollisti osallistumisen oman jaksamisen mukaan. Luento-osuus sen sijaan jakoi mielipiteitä: osa koki sen raskaaksi iltapäivän ajankohtaan ja toivoi diojen parempaa näkyvyyttä sekä mahdollisuutta pitää osuus ulkona. Sisällön hyödynnettävyys nousi vahvasti esiin: osallistujat kertoivat voivansa soveltaa harjoitteita, kuten luontokortteja ja ulkotehtäviä, omassa työssään. Kehittämis ehdotuksissa toistuivat toiveet pidemmästä työpaja-ajasta, konkreettisista työkaluista ja ideapajoista, joissa opit kytketään suoraan omaan työhön. Sanallisia palautteita: ”Työpaja ulkona oli aivan huippu ja olisi voinut olla pidempikin.” ”Hyvä muistutus, ettei kyse ole ydinfysiikasta, vaan elämän yksinkertaisuuden näkemisestä – pystyn soveltamaan.” ”Diat ei näkyny kun valo heijasti... luento olisi voinut olla ulkona.”

LUMI – Taimet kasvamassa 28.1.2025, Pohjolan Kievari: Toinen seminaari keskittyi osallisuutta lisäävien tapahtumien ideointiin ja toteutettiin työpajamuotoisena asiantuntijavieraan Elina Stoor /Kuusamon kaupungin tapahtumakoordinaattori ohjauksessa. Palautteissa kiitettiin viestinnän selkeyttä, kyytijärjestelyjä ja tilojen viihtyisyyttä. Tarjoilut saivat erityistä kiitosta. Työpajan vaihteellinen rakenne ja luovuuden hyödyntäminen koettiin onnistuneiksi, ja lopussa syntyi tunne yhteisestä onnistumisesta. Samalla kiireen tuntu ja ohjauksen napakkuus herättivät kritiikkiä: osallistujat kaipaivat enemmän aikaa keskustelulle ja rauhalliselle työskentelylle sekä selkeää loppukoontia, jonka he saivatkin palautekyselyn liitteenä tilaisuuden jälkeen. Hyödynnettävyys oli jälleen vahva teema. Monet mainitsivat voivansa soveltaa ulko harjoitteita, luovia ideointimenetelmiä ja ulkona toteutettua runotyöskentelyä omassa asiakastyössään. Kehitysehdotuksissa korostuivat aikataulujen väljennys ja ohjelman fokuoiminen. Sanallisia palautteita: ”Kiire oli... mutta hän kokosi asian hyvin lopussa. Ymmärsin lopuksi miksi piti kiirettä.” ”Olisi ollut kiva levollisemmin paneutua asian ja toisten äänelle.” ”Ulkoharjoitusta voin hyödyntää, LEGO?tehtävä oli hyvä kokemus.”

LUMI – Satoa korjaamassa 18.9.2025, Kuusamo-opisto: Loppuseminaari kokosi yhteen hankkeen tulokset ja tarjosi osallistujille mahdollisuuden tutustua tehtyyn hanketyöhön ja loppujulkaisuun, jotka jaettiin kaikille mukana olleille. Päivä käynnistyi luovilla ja luontolähtöisillä toimintapisteillä opiston pihapiirissä ja jatkui kahittelun jälkeen Teatterisalissa, jossa ohjelman juonsi hankkeen ohjausryhmän puheenjohtaja Auli Suorsa /Pohjois-Pohjanmaan liitto. Piia Kleimola /mm. Kulttuurikeskus PiiPoo toiminnanjohtaja, toi puheenvuorossaan esiin kulttuurihyvinvoinnin valtakunnallisia näkymiä ja käytännön kokemuksia. Tilaisuuden

lopuksi käytiin yhteinen keskustelu tulevaisuuden suunnista ja luonto- ja luovan toiminnan hyödyntämisestä. Tilaisuus onnistui kokonaisuutena hyvin. Kohderyhmät olivat edustettuina, toimintapisteet rentoutuivat, keskustelu oli vilkasta. Sitaatti palautteista: ” Sisällöllisesti toi hyvin esiin LUMI-henkeä, jota vielä teidän kiinnostavasti toteutetut ”itsearviointit” tukivat. Pajat olivat mukavat, ja niiden toteutus vastasi juurikin sitä ryhmälle toteutusta. Taidehommasta ei oikein ehditty jutella, mutta hengityksistä sitten paremmin. Ammattitaitoiset toteutukset ja sopivat hommaan.” Eräs osallistuja Oulusta kuvasi sisältöä ”elämänmakuiseksi”.

TP 1 Kuntouttavan taide-, kulttuuri- ja luontolähtöisen ryhmä- ja yksilötoiminnan arviointi Asiakaskohderyhmän palaute oli johdonmukaisesti myönteistä. Esimerkiksi SanaPOLKU 2 -ryhmän kokonaisarvosana oli 4,6/5, pop-up -ryhmän 4,25/5 ja TaidePOLKU-ryhmän 4,3/5. Sanallisissa kommentteissa korostuivat turvallinen ilmapiiri, ohjaajien osaaminen, mahdollisuus edetä omassa tahdissa, vertaistuen merkitys sekä luonnon ja luovuuden tuottama arjen voimavara. Useat osallistujat kertoivat löytäneensä toimivia rutiineja (esim. hengitys- ja läsnäoloarjoitukset, tajunnanvirtakirjoittaminen, sokerivesimaalaukset, lähiluontokävelyt), joilla he pystyivät säätämään kuormitusta ja vahvistamaan minäpystyvyyttään myös ryhmän ulkopuolella.

TP 2 Harrasteryhmien palautteet olivat kokonaisuudessaan erittäin myönteisiä. Osallistujat kokivat kurssit innostavina, hyödyllisinä ja hyvin järjestettyinä. Kaikissa ryhmissä opettajat saivat kiitosta ammattitaidostaan ja helposti lähestyttävästä otteestaan, ja ryhmähenki arvioitiin hyväksi. Useimmat osallistujat kertoivat saaneensa uutta osaamista ja taitoja sekä aikovansa jatkaa aiheen parissa myös kurssin jälkeen. Kurssit vahvistivat osallistujien hyvinvointia ja lisäsivät osallisuuden tunnetta, mikä on erityisen merkityksellistä tälle kohderyhmälle. Palautteissa korostui myös se, että kurssit tarjosivat uusia kokemuksia ja mahdollisuuden kokeilla asioita, joita osallistujat eivät olleet aiemmin tehneet. Erityisen arvostettuja olivat käytännönläheiset ja luontoon liittyvät elementit sekä luova toiminta. Kehitysehdotukset olivat vähäisiä ja liittyivät lähinnä kurssien kestoon, ajankohtiin ja jatkokurssien toiveisiin. Yleisesti ottaen harrasteryhmät onnistuivat tavoitteessaan tukea osallistujien hyvinvointia ja rohkaista heitä jatkamaan harrastuksia myös kurssien päätyttyä.

TP 4: Ammattilaisten täydennyskoulutusten palaute oli kiitettävää: Syksyllä 2025 toteutettiin kysely LUMI-hankkeen täydennyskoulutuksiin osallistuneille. Kyselyyn vastasi 10 henkilöä, ja sen tarkoituksena oli selvittää, miten koulutusten sisältöjä on voitu hyödyntää työssä ja asiantuntijuuden kehittämisessä. Vastausten perusteella koulutukset ovat olleet pääosin hyödyllisiä. Suurin osa osallistujista koki voineensa soveltaa oppimaansa asiakastyössä ja työn kehittämisessä joko erittäin tai melko hyvin. Myös oman asiantuntijuuden ja jaksamisen tukemisessa koulutusten vaikutus oli merkittävä. Vain harva vastaaja ilmoitti, ettei ollut vielä hyödyntänyt koulutusten antia. Osallistujat kuvasivat oppineensa muun muassa luonnon hyvinvointivaikutuksista, luovuuden merkityksestä arjessa ja siitä, kuinka yksinkertaiset menetelmät voivat olla vaikuttavia. Koulutukset rohkaisivat heittäytymään luovaan työskentelyyn ja toivat uusia näkökulmia asiakastyöhön. Luonto ja luovuus nähtiin tärkeinä osina ammatillista toimintaa. Käytännön työssä oppia on sovellettu esimerkiksi luontopäivien suunnittelussa, harjoitteiden käyttämisessä asiakastyössä ja luovuustehtävien toteuttamisessa pienryhmissä. Moni koki, että koulutuksissa käytännössä tehdyt menetelmät jäivät parhaiten käyttöön. Työskentelytavat ovat muuttuneet luovempaan suuntaan. Osallistujat ovat alkaneet antaa enemmän aikaa luovalle prosessille, mikä on tuonut työhön rentoutta. Koulutukset ovat lisänneet itsevarmuutta ja tarjonneet valmiita malleja, joita voi soveltaa asiakastyössä. Kehitysehdotuksina esitettiin toiveita käytännönläheisemmistä koulutuksista, joissa olisi enemmän harjoittelua. Pidempi koulutuskesto nähtiin hyödyllisenä, mutta samalla haastavana toteuttaa. Joissain työyhteisöissä koulutusten opit ovat herättäneet kiinnostusta ja johtaneet yhteisiin toimintoihin, kun taas toisaalla resurssipula tai hajautunut tiimirakenne on estänyt laajemman soveltamisen. Lopuksi osallistujat ilmaisivat tyytyväisyyttä koulutuksiin. Ne koettiin mielenkiintoisiksi, tarpeellisiksi ja hyödyllisiksi. Koulutukset toivat uusia näkökulmia työhön, ja osaamispisteet nähtiin arvokkaana lisänä.

Ohjausryhmän arvioinneissa toiminta näyttäytyi selkeänä ja vaikuttavana, jatkumolle nähtiin selkeä tarve. Ohjausryhmän jäsenet ovat tarjonneet asiantuntemustaan ja verkostojaan hankkeen hyödynnettäväksi. Heiltä saatu palaute muutettiin kehittämistoimiksi seuraavissa

sykleissä (ohjeistusten selkeytys, aikataulujen väljennys, vaihtoehtoiset suoritustavat, saavutettava viestintä).

Itsearviointia toteutettiin jatkuvana arviointina tiimitapaamisissa keskustellen. Lisäksi toteutettiin anonyymeja kirjallisia itsearviointeja sekä hyödynnettiin myös luonto- ja luovuuslähtöisyyttä kuten maalausta, kirjoittamista ja musiikkia.

Hankkeen itsearviointien perusteella hankkeen toiminta kehittyi sen edetessä. Vuoden 2023 arvioinnissa korostui käynnistämisen vaihe: toimijoilla oli selkeä motivaatio, mutta osallistujien tavoittaminen ja sitouttaminen vaativat vielä työtä. Toimintamallien kehittäminen oli alussa, ja viestinnän sekä verkostoyhteistyön merkitys tunnistettiin. Vuoden 2024 lopun arvioinnissa näkyi jo vakiintuneempi ja systemaattisempi ote. POLKU-toimintamalli ja sen osiot, kuten VoimaPolku ja Resilienssikennosto, olivat kehittyneet omaksi kokonaisuudekseen. Harrasteryhmiä oli toteutettu joustavasti kohderyhmän tarpeita kuunnellen, ja mallinnustyötä oli tehty aktiivisesti. Vaikuttavuuden arviointi ja viestintä olivat monipuolistuneet, ja Pienet onnistumistarinat tuoneet esiin toiminnan merkityksellisyyttä. Vuoden 2025 arvioinnissa korostuu onnistumisen kokemus. Toimintamallit ovat selkeytyneet, osallistajat ovat löytäneet tiensä ryhmiin ja ammattilaisten osaaminen on vahvistunut. Itsearvioinneissa ote oli reflektiivinen: toimijat tunnistivat kehittämistarpeita, mutta kokivat työnsä vaikuttavaksi ja merkitykselliseksi. Hankkeen loppua kohden painopiste siirtyi mallien juurruttamiseen ja vaikuttavuuden näkyväksi tekemiseen.

Muuttuiko hankkeen aiottu maantieteellinen alue? Jos muuttui, niin miten?

Ei muutoksia suunniteltuun alueeseen. Toiminta kohdistui Kuusamoon ja hanketoimintaan pystyi tulemaan mukaan myös Taivalkoskelta KSAK Oy:n ja Kuusamo-opiston osuuksiin. Vaikuttamistyötä tehtiin lisäksi maakunnallisissa ja valtakunnallisissa foorumeissa (mm. THL:n Osallisuusviikko ja Yhdenvertaisen osallisuuden koordinaation tilaisuudet, Taikusydän), mutta varsinainen kehittämistoiminta toteutui hankealueella. Samoissa verkostoissa viestittiin hankkeen toimintamalleista ja tuloksista.

Miten hanke vastasi hankesuunnitelmassa esitettyyn kehittämistarpeeseen? Ilmenikö toteutuksen aikana uusia kehittämistarpeita?

LUMI-hankkeen taustalla oli selkeä kehittämistarve: Kuusamon alueella oli havaittu, että työmarkkinoille heikosti integroituneilla henkilöillä, kuten nuorilla, ikääntyneillä, osatyökykyisillä ja maahanmuuttajataustaisilla, oli rajalliset mahdollisuudet osallistua toimintaan, joka tukisi osallisuutta, hyvinvointia sekä työ- ja toimintakykyä. Aiemmat hankkeet (TAIDA! ja LUONNOLLISESTI) olivat osoittaneet, että luonto-, taide- ja kulttuurilähtöiset menetelmät voivat olla tehokkaita keinoja vahvistaa näitä tekijöitä, mutta niiden käyttö oli hajanaista eikä juurtunut pysyviin rakenteisiin. Lisäksi ammattilaisten osaaminen näiden menetelmien hyödyntämisessä oli puutteellista. Näihin haasteisiin vastaaminen edellytti kokonaisvaltaista kehittämishanketta, jossa yhdistyvät kuntouttava ja ennaltaehkäisevä toiminta, ammattilaisten koulutus ja systemaattinen vaikuttavuuden arviointi.

Hanke toi yhteen osallistujille suunnatut kuntouttavat POLKU-ryhmät (TP 1) ja harrasteryhmät (TP 2), jotka madalsivat osallistumiskynnystä ja tarjosivat konkreettisia välineitä arjen hallintaan, ammattilaisten täydennyskoulutukset, jotka lisäsivät osaamista ja loivat pohjaa menetelmien juurtumiselle, sekä vaikuttavuuden arvioinnin menetelmät, jotka tekivät vaikutukset näkyviksi ja perustelivat toiminnan merkitystä päätöksenteossa.

Hankkeen kehittämistarve, osallisuuden, työ- ja toimintakyvyn sekä ammattilaisten menetelmäosaamisen vahvistaminen luonto-, taide- ja kulttuurilähtöisin keinoin, toteutui pilottien, mallinnuksen ja arvioinnin syklillä, mikä havaittiin hyväksi tavaksi toimia. Myös hankkeen kokonaisrakenne ja osatoteuttajien roolit tuki hankesuunnitelmassa esitettyyn kehittämistarpeeseen vastaamista. Tuloksena syntyi kokonainen perhe toimintamalleja: ”Sosiaalisen kuntoutuksen luova polku” eri muunnelmineen: SanaPOLKU, TaidePOLKU ja LuontoPOLKU, Hyvinvointiresepti, VoimaPolku-työkirja, Resilienssikennosto, pop-up-ryhmät, Vertaisohjaajamalli ja perehdytysviikko vertaisohjaajille, harrasteryhmämallit (Retkeilyn ABC,

Luovaa liikettä, Löydä oma luovuutesi, Lempeä luontojooga), Osallisuutta lisäävien tapahtumien toimintamalli sekä Yhdessä juurtuen - Osallisuuden seminaarit -toimintamalli. Osallisuutta ja hyvinvointia asiakastyöhön luonto- ja luovuuslähtöisillä menetelmillä -täydennyskoulutusmalleilla vahvistettiin ammattilaisten osaamista sekä vahvistettiin ja rakennettiin paikallisia ammattilais- ja kouluttajaverkostoja.

Toteutuksen aikana nousi esiin neljä keskeistä kehittämistarvetta: 1) osallistujahankinnan vahvistaminen erityisesti palvelujen ulkopuolella oleviin, 2) nuorten aktivointi, 3) viestinnän saavutettavuus ja 4) paikallisten kouluttajien saatavuus. Ratkaisuja etsittiin monikanavaisesta viestinnästä (esitteet, blogit, uutiskirjeet, somen säännölliset päivitykset ml. osallistujanäkökulma), pop-up -ryhmistä, yksilöllisestä ja jalkautuvasta asiakastyöstä sekä toteuttajien yhteistyössä tekemästä verkostotyöstä. Vaikuttavuuden arviointi- ja mallinnuskuvauksiin lisättiin esimerkkikuvauksia ja selkokielisiä ohjeita, jotta ammattilaiset ja osallistajat löytävät menetelmät ja osaavat soveltaa niitä. Valtakunnalliset foorumit (Osallisuusviikko, Taikusydän) toimivat sparrausalueina, joista saadut havainnot huomioitiin kehittämistyössä.

Juuruttamisvaiheessa kohdattiin merkittäviä rakenteellisia haasteita. Työllisyyspalveluiden siirtyminen kunnille ja hyvinvointialueen rahoituksen väheneminen keskeyttivät suunnitellut hankinnat eri tahoilla, mikä heikensi mahdollisuuksia tuottaa, myydä ja ostaa palveluja entiseen tapaan. Huomattiin, että vaikka toimintamallit ovat toimivia ja kysyntää olisi, niiden käyttöönotto riippuu voimakkaasti hallinnollisista ja taloudellisista rakenteista, joihin hanke ei voi suoraan vaikuttaa. Tästä huolimatta osalla ratkaisuista on hyvät jatkonäkymät. Harrastekurssien ja täydennyskoulutusten mallit on sovittu juurrutettavaksi Kuusamo-opiston ja Pohjois-Pohjanmaan kesäyliopiston kurssitarjontaan. Lisäksi hankkeen aikana luodut materiaalit, toimintamallit ja loppujulkaisu jäivät hyödynnettäväksi hanketoteuttajien ja kumppaneiden toiminnassa. Näin hanke onnistui luomaan pysyviä elementtejä, vaikka kaikkia tavoitteita ei juurruttamisen osalta voitu saavuttaa.

Kokonaisuutena hanke vastasi onnistuneesti siihen kehittämistarpeeseen, joka hankesuunnitteluvaiheessa tunnistettiin ja kuvattiin. Hanketoimissa saatiin pilotoitua ja edelleen kehitettyä luonto-, taide-, kulttuurilähtöistä osallistavaa sekä työ- ja toimintakykyä tukevaa toimintaa. Kuvatut toimintamallit on mahdollista ottaa muun kuntouttavan ja ennaltaehkäisevän toiminnan rinnalle käyttöön. Ammattilaiset saivat lisättyä menetelmäosaamistaan, mikä myös tukee luotujen toimintamallien tai muun luonto-, taide-, kulttuurilähtöisen toiminnan käyttöönottoa asiakastyössä. Hanketoimintaa vietiin myös pois perinteisistä tiloista sekä toteuttamalla ryhmätoimintaa muualla että luomalla yhteisöllisiä tapahtumia, tiloja ja muuta toimintaa.

Miten hankesuunnitelmassa esitetyt laadulliset tavoitteet toteutuivat?

Osatavoite 1 Vaikeimmin työllistyvien työ- ja toimintakyvyn ylläpitäminen tai edistäminen: Katkaista syrjäytymiskierre varhaisen tuen avulla, vahvistaa osallisuutta ja hyvinvointia taide-, kulttuuri- ja luontolähtöisin keinoin.

Toteutettiin 7 POLKU-ryhmää ja 3 pop-up-ryhmää sekä 7 harrasteryhmää, joissa yhdistettiin luovat menetelmät, luontotoiminta ja yhteisöllisyys. POLKU-osallistajat raportoivat arkityönsä löytymisestä, sosiaalisen kanssakäymisen helpottumisesta ja itseluottamuksen vahvistumisesta. Pienet onnistumistarinat -haastattelut osoittivat, että osallistuminen lisäsi pystyvyyden tunnetta ja rohkeutta hakeutua uusiin harrastuksiin tai opintoihin. WHOQOL-BREF ja Osallisuuskysely tukivat laadullisia havaintoja: osallisuuden kokemus vahvistui, yksinäisyyden tunne väheni. Harrasteryhmäläiset hakeutuivat kansalaisopiston kursseille hankeosallistumisensa päätyttyä.

Hankkeessa hyödynnettiin Pienet onnistumistarinat -menetelmää osallisuusvaikutusten arvioinnissa. Menetelmän kautta mahdollistui myös laadullisten tavoitteiden toteutumisen arviointi. Menetelmä on THL:n kehittämä laadullinen työkalu, joka perustuu puolistrukturoituihin teemahaastatteluihin. Sen tavoitteena on tunnistaa, miten toiminta on onnistunut vahvistamaan osallistujien osallisuuden kokemusta, mitä tämä merkitsee heidän elämässään ja millaiset toimet ovat olleet vaikuttavia. Menetelmä tuo esiin osallistujien oman äänen ja yksittäiset kokemukset, jotka voivat olla ratkaisevia hyvinvoinnin ja osallisuuden kannalta.

Hankeasiantuntija haastatteli viisi osallistujaa kolmesta eri POLKU-ryhmästä. Haastattelut toteutettiin syksyn 2023 ja kevään 2024 aikana, minkä jälkeen aineisto analysoitiin teemoittelemalla vaikutuksia merkityksellisyyden kokemukseen, toimijuuteen, sosiaalisiin suhteisiin sekä luontoon ja luovuuteen liittyviin ulottuvuuksiin. Kaikkiaan Pienet onnistumistarinat -arviointiprosessi kesti noin vuoden.

Tulokset osoittivat neljä keskeistä vaikutusmekanismia. Ensinnäkin sosiaalinen vuorovaikutus ja yhteisöllisyys vahvistivat kuulumisen tunnetta. Moni kertoi, että ryhmään osallistuminen madalsi kynnystä kohdata muita ihmisiä ja helpotti arjen tilanteita, kuten kaupassa käyntiä. Toiseksi arkirytmien löytyminen ja mielekkäät sisällöt lisäsivät hyvinvointia ja vahvistivat pystyvyyden tunnetta. Ryhmä toi vaihtelua ja rakennetta päiviin, mikä vaikutti myös mielialaan ja unen laatuun. Kolmanneksi kokonaisvaltainen itsetuntemus syveni luovan ja luontotoiminnan avulla. Osallistajat kuvasivat itsensä ylittämisen kokemuksia ja vapautumista suorituspainesta, mikä vahvisti itseluottamusta ja toi esiin piilossa olleita voimavaroja. Neljänneksi luonto voimautti ja luovuus vapautti: luonnossa liikkuminen ja luovat harjoitteet tarjosivat keinoja käsitellä tunteita ja lisäsivät halua jatkaa hyvinvointia tukevia toimintoja myös ryhmän jälkeen.

Haastatteluista nousi esiin monia merkityksellisiä havaintoja: "Arkirytmien alkoi pyörimään, kun kävi aina ryhmässä... se alkoi tasaantumaan muillekin päville" ja "Sain siellä ryhmässä touhua erilaisia asioita ja ylittää itseni, se oli paras asia". Useat osallistajat kertoivat löytäneensä rohkeutta kokeilla uusia asioita ja suunnittelevansa jatkossa esimerkiksi luovia harrastuksia tai opintoihin palaamista. Eräs haastateltava kuvasi, että ryhmän ansiosta kaupassa käynti ei enää tuntunut ahdistavalta, ja toinen kertoi hakeutuneensa kansalaisopiston taidekurseille.

Menetelmä toi näkyväksi myös vaikutukset työllistymisvalmiuksiin. Itsetuntemuksen lisääntyminen, arjenhallinnan vahvistuminen ja sosiaalisten taitojen elpymisen madalsivat kynnystä hakeutua uusiin harrastuksiin (kansalaisopiston kurssit), opintoihin (paluu tai hakeutuminen opintoihin) tai työelämään (vertaisohjaajana toimiminen). Vaikka hankkeen päätavoite ei ollut työllistyminen, pienet askeleet kuten rohkaistuminen lähtemään kotoa, uusien taitojen oppiminen ja luottamuksen vahvistuminen, ovat merkittäviä syrjäytymisen ehkäisyn ja hyvinvoinnin näkökulmasta.

Vaikka Pienet onnistumistarinat -haastattelututkimus oli työpanoksena suuri, se osoittautui LUMI-hankkeessa arvokkaaksi arviointityökaluksi. Se täydensi määrällisiä mittareita ja toi esiin yksilöllisiä kokemuksia, joita ei olisi voitu tavoittaa pelkillä kyselyillä. Tarinat konkretisoivat, miten luonto- ja luovuuslähtöinen toiminta voi vaikuttaa osallisuuteen, hyvinvointiin ja pystyvyyden tunteeseen, ja miten nämä muutokset rakentavat pohjaa aktiivisemmalle ja toiveikkaammalle arjelle. Arvioinnin raportti on luettavissa Vaikuttavuustarina-blogissa hankkeen kotisivuilla. THL:n Yhdenvertaisen osallisuuden koordinaatiohankkeen kanssa tehtiin tässä tiivistä ja kehittävää yhteistyötä.

THL:n Osallisuusviikko 3.2.2025: Hankkeen esitys Pienet onnistumistarinat -menetelmästä sai erittäin myönteisen vastaanoton. 92–95 % THL:n omaan palautekyselyyn vastanneista arvioi saaneensa uutta tietoa ja pystyvänsä hyödyntämään sitä omassa työssään. Sanallisissa kommentteissa kiitettiin esityksen selkeyttä ja tulosten vaikuttavuutta, ja tilaisuus synnytti jatkoyhteyksiä muihin hankkeisiin.

Osallisuuskyselyn tuloksissa havaittiin myönteisiä muutoksia: kokemus kuulumisesta tärkeään ryhmään vahvistui keskimäärin +0,5, oma tarpeellisuus +0,4 ja mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöön +0,3 yksikköä. Terveystilakokemukset kohenivat joillakin osallistujilla, yksinäisyyden kokemukset vähenivät ja passiivisuuden tilalle tuli omatoimisuutta. Ennen Osallisuuskyselyä käytössä ollut WHOQOL-BREF ei lyhytkestoisissa jaksoissa (3 kk) tavoittanut elämänlaadullista muutosta, siksi yhdistimme sen ohjaajahavainnointiin ja Pienet onnistumistarinat -haastatteluihin, jotka toivat näkyväksi laadullisen muutoksen (esim. rohkeus tarttua uuteen, kyky pyytää ja antaa tukea, toiveikkuuden lisääntyminen).

Osatavoite 1 saavutettiin erinomaisesti, vaikka osallistujahankinta vaati paljon resursseja.

Osatavoite 2 Taide-, kulttuuri- ja luontolähtöisten yhteisöllisten tapahtumien ja tilojen luominen: Kehittää yhteisöllisiä tapahtumia ja tiloja, jotka vahvistavat kuulumisen tunnetta ja yhteisöllisyyttä.

Toteutettiin 9 tilaa tai tapahtumaa POLKU-ryhmien YHTEISÖ-vaiheissa ja harrasteryhmien lopputuotoksina. Hankkeen seminaareissa ideoitiin yhteistyössä toteutettavia tiloja ja tapahtumia. Seminaarisarja ”Yhdessä juurtuen — Osallisuuden seminaarit” myös mallinnettiin. Kehitettiin ja mallinnettiin osallisuutta lisäävien tapahtumien vuotuinen malli ja osallistuttiin kaupungin tapahtumatuottajien oppaan kirjoittamiseen, mitkä tukevat jatkohyödyntämistä ja osallisuuden huomioimista alueen tapahtumissa. Seminaaripalautteissa korostui tapahtumien luovuus, osallistavuus ja verkostoitumismahdollisuudet. Tavoite saavutettiin, mutta tapahtumien juurruttaminen pysyväksi osaksi palvelurakenteita jää riippuvaiseksi kumppaneiden resursseista.

Osatavoite 3 Ammattilaisten osaamisen kehittäminen: Lisätä sote-, hyte-, kasvatusta- ja luovien alojen ammattilaisten valmiuksia hyödyntää luonto- ja luovuusmenetelmiä.

Toteutettiin 6 täydennyskoulutusta (luonto- ja luovuusaiheiset), joiden osalta asetettu osallistujamäärätavoite ylitettiin. Palautteet olivat erittäin myönteisiä: osallistujat kokivat saaneensa käytännön työkaluja ja inspiraatiota omaan työhönsä. Koulutusmallit mallinnettiin ja sovittiin juurrutettavaksi Kuusamo-opiston ja Pohjois-Pohjanmaan kesäyliopiston tarjontaan. Kerätyn palautteen mukaan noin 75 % vastaajista piti koulutuksia hyödyllisinä ja kertoi siirtävänsä opittuja menetelmiä asiakastyöhön. Suurin osa osallistujista koki voineensa soveltaa oppimaansa asiakastyössä ja työn kehittämisessä joko erittäin tai melko hyvin. Tavoite saavutettiin ja ylitettiin.

Vaikuttavuuden arviointi ja viestintä toteutuivat tavoitteiden mukaisesti monimenetelmällisesti: Osallisuuskysely, WHOQOL-BREF, Pienet onnistumistarinat, ohjaajahavainnot ja itsearviointit sekä ohjausryhmän ja yhteistyöverkoston sekä hankkeen ryhmien palautekyselyt. Toiminnan vaikuttavuustulokset julkaistiin blogeissa, uutiskirjeissä, somessa ja loppujulkaisussa. Hanke esittäytyi THL:n Osallisuusviikolla ja Taikusydän-webinaarissa. Viestintä oli monikanavaista ja lisäsi hankkeen valtakunnallista näkyvyyttä.

Laadulliset tavoitteet toteutuivat ja arviointikokonaisuuden laatu parani hankkeen edetessä. Vuoden 2023 itsearvioinnissa annettiin kokonaisarvosana 3,6/5, vuonna 2024 arvosana nousi 4,7/5 pysyen siellä myös vuonna 2025, mikä kuvastaa toimintamallien kypsymistä, ohjeistusten tarkentumista ja palautetiedon nopeaa hyödyntämistä.

POLKU-ryhmien kokemuksissa toistuivat teemat turvallisesta tilasta, mahdollisuudesta edetä omaehtoisesti ja konkreettisista keinoista, joilla arjen kuormaa saadaan säädeltyä. Ohjaajahavainnot vahvistivat tätä: esimerkiksi tajunnanvirtakirjoittaminen, kiitollisuuspäiväkirja ja mielipaikkaharjoitus toimivat eri toimintakyvyn tasoilla, luonnossa tehty työskentely madalsi osallistumiskynnystä myös niille, joille sisätiloissa tapahtuva keskittymispainotteinen tekeminen oli kuormittavaa.

Hankesuunnitelman tavoitteiden mukaisesti hanketoiminnassa pilotoitiin ja edelleen kehitettiin luonto-, taide- ja kulttuurilähtöisiä toimintoja onnistuneesti. Omitut asiat dokumentoitiin toimintamalleihin ja jaettiin hankkeen kanavissa, jotta juurruttaminen on mahdollista myös hankkeen jälkeen. Yhteenvetona laadullinen muutos näkyi osallisuuden ja minäpystyvyyden vahvistumisena, arjen rutiinien syntymisenä sekä ammattilaisten valmiuksina tukea näitä muutoksia. Kohderyhmät löysivät itselle sopivia tapoja olla luonnossa ja hyödyntää luovuutta.

Valitse hankkeen laadullisten tavoitteiden toteutumista kuvaava vaihtoehto

Tavoitteet saavutettiin

Minkä muutoksen hanke on tuonut hankesuunnitelmassa kuvattuun lähtötilaan?

Hanke toi konkreettisia, arvioituja ja osin juurtuneita toimintamalleja tilanteeseen, jossa tarve oli selkeä ja kiireellinen. Se vastasi sekä yksilöiden että palvelujärjestelmän kehittämistarpeisiin ja loi hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämiseksi malleja luonto- ja luovuuslähtöisin keinoin. Aiemmat hankkeet (LUONNOLLISESTI ja TAIDA!) osoittivat, että luonto- ja taidelähtöiset

menetelmät voivat merkittävästi vahvistaa osallisuutta ja työ- ja toimintakykyä, mutta niiden käyttö oli hajanaista ja rakenteisiin juurtumatonta. Ammattilaisten osaaminen näiden menetelmien hyödyntämisessä oli rajallista, ja palvelujärjestelmässä puuttui pysyviä malleja. LUMI-hanke vastasi tähän tarpeeseen kehittämällä ja pilotoimalla uusia toimintamalleja, jotka yhdistivät luonto-, taide- ja kulttuurilähtöiset menetelmät kuntouttavaan ja ennaltaehkäisevään työhön.

Merkittävin muutos lähtötilaan on siirtyminen yksittäisistä, hankkeiden toteuttamista piloteista mallinnettuun, toistettavaan ja vaikuttavuusarvioituun kokonaisuuteen, jossa osallisuutta edistävät menetelmät kytkeytyvät sekä kuntouttavaan että ennaltaehkäisevään työhön ja edelleen yhteisöllisiin tapahtumiin. Hankkeessa rakennettu ketju - POLKU-ryhmätoiminta, VoimaPolku-työkirja, Hyvinvointiresepti, yhteisölliset tilat ja tapahtumat sekä osallisuuden huomioivat harrastekurssit ja ammattilaisten koulutus ja vaikuttavuusviestintä - tekee näkyväksi sekä yksilö- että yhteisötason muutoksen. Hankkeen aikana syntyi myös uusia yhteisöllisiä tapahtumamalleja, jotka lisäsivät eri väestöryhmien vuorovaikutusta ja vahvistivat yhteisöllisyyttä. Toiminta vietiin tavanomaisten tilojen ulkopuolelle, luontoon ja kulttuuriympäristöihin, mikä madalsi osallistumiskynnystä ja toi hyvinvointia tukevat kokemukset lähemmäs arkea.

Arviointikäytännöt uudistuivat: hankkeessa otettiin käyttöön monimenetelmällinen arviointi, jossa yhdistyivät määrälliset mittarit ja laadulliset menetelmät, kuten Pienet onnistumistarinat, mikä toi näkyväksi vaikutusmekanismit ja vahvisti toiminnan perusteltavuutta. Osallistujia ei ole enää vain palveluiden vastaanottaja, vaan aktiivinen toimija, jonka ääni ohjaa kehittämistä. Samalla ammattilaiset saivat konkreettiset työkalut ja esimerkkitoimet menetelmien käyttöön. Harrastekurssien ja täydennyskoulutusten malleja on liitetty / tullaan liittämään kansalaisopiston ja kesäyliopiston kurssivalikoimaan, ja hankkeen materiaalit ja toimintamallit jäävät hyödynnettäväksi toteuttajaorganisaatioiden toiminnassa. Lisäksi hanke vahvisti paikallista ja valtakunnallista verkostoa, mikä lisää mahdollisuuksia jatkokehittämiseen.

Päästiinkö toteutuksessa suunnitelmassa esitettyihin määrällisiin tavoitteisiin (indikaattorilukemat)? Mistä mahdolliset erot johtuvat?

KSAK Oy:n hanke oli tyyppiä, jossa ei ollut henkilöitä varsinaisena kohderyhmänä. Sen sijaan määrällisiin tavoitteisiin hankesuunnitelmassa oli arvioitu osallistuvia yrityksiä yhdeksän. KSAK Oy:n osalta hankkeen aikana mukana oli yhteensä 14 organisaatiota, painottuen yhdistyksiin ja muihin toimijoihin. Yrityksiä tavoitettiin mukaan kaksi. Yritysyhteistyö käynnistyi odotettua myöhemmin ja painottuen seminaarien toteutukseen. Loppukaudella mukaan tuli luovien ja luontoalojen yrittäjiä erityisesti seminaarien kautta. Hanketoimenpiteiden toteutumista ja tavoitteisiin pääsemistä tuki hyvin myös yhdistysten ja muiden toimijoiden tavoittaminen.

KSAK Oy:n hanketyöntekijät osallistuivat aktiivisesti erilaisiin paikallisiin, alueellisiin ja valtakunnallisiin verkostoihin, jotta verkostoa saatiin laajennettua. Näistä esimerkkeinä mm. Kuusamon kaupungin Tapahtumien pyöreä pöytä, POPkulta-verkoston tapaamiset ja maakunnalliset kulttuurifoorumit, joissa esiteltiin hankkeen toimintamalleja ja etsittiin kumppaneita tapahtumien ja koulutusten toteutukseen. TP3:ssa osallisuutta lisäävien tapahtumien suunnitteluun ja toteutukseen osallistui mm. Kumppanuustalo Nuotta, Ruka–Kuusamo Matkailuyhdistys, ja paikallisia yhdistyksiä. Yhteistyö Pohteen ja POP-Digi-Hoitotakuu -hankkeen kanssa tuki Hyvinvointireseptin juurruttamista ja toi hankkeen näkyviin palveluohjauksen kehittämisessä. THL:n Osallisuusviikko sekä Taikusydän- ja POPkulta-verkostot tarjosivat kanavia tavoittaa laajempia ammattilaisryhmiä ja organisaatioita.

Ksaksi ry:n ja Kuusamo-opiston osatoteutukset olivat hanketyyppiä, joissa varsinaisena kohderyhmänä oli henkilöitä. Hankesuunnitelmassa arvioitiin, että toimintaan osallistuu 102 asiakasosallistujaa, joiden osallisuus ja hyvinvointi lisääntyy sekä työ- ja toimintakyky vahvistuu. Tämä jakaantui niin, että hankkeen aikana tavoiteltiin yhteensä 70 henkilöä kuntouttaviin ryhmiin ja ennaltaehkäiseviin harrasteryhmiin 32 henkilöä. Täydennyskoulutuksiin tavoitteeksi oli asetettu 20 ammattilaista.

Määrälliset tavoitteet saavutettiin: Ksaksi ry 73 asiakasosallistujaa, Kuusamo-opisto: 32 asiakasosallistujaa ja 32 ammattilaista. Toiminta- ja koulutusmallien määrälliset tavoitteet saavutettiin.

Valitse hankkeen määrällisten tavoitteiden (indikaattorilukemat) toteutumista kuvaava vaihtoehto

Tavoitteet saavutettiin

Mikäli hankkeessa oli sellaisia osallistujia, joita ei raportoitu indikaattoreina, kerro paljonko osallistujia oli ja mistä syystä tietoja ei voitu raportoida.

Indikaattoreiden ulkopuolella tavoitimme viestinnän ja näkyvyyden kautta laajoja sidosryhmiä (kotisivut, Instagram, blogit, uutiskirjeet, mediat ja seminaarit). He eivät kuulu ESR-indikaattoreihin, koska osallistuminen ei tapahtunut määritelmän mukaisena ryhmä- tai yksilöosallistumisena, mutta heidän kauttaan syntyi vaikuttavuuden kannalta tärkeitä avauksia: ammattilaisverkoston laajeneminen, menetelmätiedon leviäminen ja uusien yhteistyöavausten syntyminen. Myöskään seminaareihin osallistuneista ei syntynyt henkilöosallistujia.

Arvioi, miten asetetut määrälliset tavoitteet palvelivat hankkeen toteutusta

Hyvin

Perustele, miksi asetetut määrälliset tavoitteet palvelivat hankkeen toteutusta arvioimallasi tavalla

Määrälliset tavoitteet rytmittivät työpakettien etenemistä ja resursointia. Kun tavoiteluvut olivat selkeät (ryhmien ja koulutusten lukumäärä, yhteistyötahot), pystyimme ajoittamaan vaikuttavuuden arvioinnin (itsearvioinnit 2023, 2024 ja 2025, syklittäiset ja seurantakaussittaiset tarkastelut, loppuanalyysit 2025) ja mallinnukset niin, että toiminnan tulokset saatiin valmiiksi ja julkaistuksi hankkeen kuluessa. Selkeä tavoitekehikko helpotti myös viestintää. Osallistujamäärätavoite kannusti osallistujahankintaan, vaikka se vaatiikin paljon panostusta.

Miten hankesuunnitelmassa esitetty, yleisesti hyödynnettävät tulokset ja vaikutukset toteutuivat? Saavutettiin myös sellaisiakin tuloksia ja vaikutuksia, joita ei esitetty hankesuunnitelmassa?

Hyödynnettävät tulokset toteutuivat laajana kokonaisuutena:

KSAK Oy: Osallisuutta lisäävien tapahtumien toimintamalli, teksti Kuusamon kaupungin Tapahtumajärjestäjän oppaaseen "Osallisuuden edistäminen tapahtumissa" ja Yhdessä juurtuen – Osallisuuden seminaarit -toimintamalli.

Ksakki ry: Sosiaalisen kuntoutuksen luova polku-, Hyvinvointiresepti- ja VoimaPolku-työkirjamallit, jotka vietiin myös Innokylään, sekä Resilienssikennosto, Vertaisohjaajamalli ja perehdytysvihko vertaisohjaajille. Lisäksi pop-up-ryhmät Karvakuonon kanssa hyvää mieltä luonnosta – extended version, Hyvän mielen paikat ja Taide liikuttaa.

Kuusamo-opisto: Luovaa liikettä-, Retkeilyn ABC-, Löydä oma luovuutesi- ja Lempeä luontojooga -harrastekurssit mallinnettiin. Niiden lisäksi toteutuivat Puusta tarve- tai taide-esineeksi-, Luonnossa kännykkäkamera kaverina- ja Tanssien maailman ympäri / Dancing around the world -harrasteryhmät. Osallisuutta ja hyvinvointia asiakastyöhön luovuus- ja luontolähtöisillä menetelmillä -täydennyskoulutuksina toteutuivat "Luovuus arjen voimavarana – syvennä osaamistasi", "Kehollisuus ja kokemuksellisuus luonnossa", "Värit luovuuden ja hyvinvoinnin tukena", "Luonto työkumppaniksi – Ensimmäiset askeleet luontohyvinvointiin asiakastyössä", "Luovuus arjen voimavarana" ja "Luonto työkumppaniksi – Luonto- ja kehosuhde".

Lisäksi luotiin moniulotteiset vaikuttavuuden arviointikäytännöt. Hankkeessa syntyi myös tuloksia, joita ei suunnitelmassa alun perin kuvattu: valtakunnallinen näkyvyys (THL:n Osallisuusviikko, Taikusydän-webinaari ja blogi), yhteistyö THL:n Yhdenvertaisen osallisuuden koordinaation kanssa sekä toisen seminaarin ideointipaja, jossa syntyi uusia eri toimijoiden välisenä yhteistyönä toteutettavia tapahtumakonsepteja (esim. Luonto soi -festivaali -aihiot, 24h-retriittiluonnos).